

**POLITICĂ EXTERNĂ
A ROMÂNIEI**

- Note de curs -

Prof.univ dr. Constantin Gheorghe BALABAN

POLITICĂ EXTERNĂ A ROMÂNIEI

- Note de curs -

EDITURA UNIVERSITARĂ

Coperta: Angelica Badea

Copyright © 2009
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
Bd. Nicolae Bălcescu nr. 27-33,
sect.1, București.
Tel./Fax. (021) 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro.
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro.

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BALABAN, CONSTANTIN-GHEORGHE

Politica externă a României / Constantin Gheorghe

Balaban. - București : Editura Universitară, 2009

Bibliogr.

ISBN 978-973-749-625-6

327(498)“1937”

94(498+100)“1937”

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-973-749-625-6

CUPRINS

OBIECTIVELE DIDACTICE ALE CURSULUI	9
ABREVIERI	11
INTRODUCERE	13
Tema 1. POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI. DELIMITĂRI CONCEPTUALE, FUNDAMENTE NORMATIVE	14
- <i>Secțiunea I.</i> Noțiuni introductive. Concepte preliminare	14
- <i>Secțiunea a II-a.</i> Politica externă a României. Delimitări conceptuale. Fundamente normative	16
Tema 2. POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI PE LINIAMENTELE UNEI DIPLOMAȚII DESCHISE ȘI PRAGMATICE. PRIORITĂȚI ȘI OIECTIVE	19
- <i>Secțiunea I.</i> Principalele priorități ale guvernelor care s-au succedat la putere după decembrie 1989	19
- <i>Secțiunea a II-a.</i> Obiective majore în politica externă a României după aderarea la NATO	22
- <i>Secțiunea a III-a.</i> România participant activ și credibil la construcția securității internaționale	24
Tema 3. ADERAREA ROMÂNIEI LA ALIANȚA NORD ATLANTICĂ PRINCIPALUL GARANT AL SECURITĂȚII ROMANIEI	27
- <i>Secțiunea I.</i> NATO și-a modificat și continuă să-și modifice funcția principală	27
- <i>Secțiunea a II-a.</i> Summit-ul de la Praga - prioritatea numărul 1 a ministerului român de externe	30
- <i>Secțiunea a III-a.</i> Definirea ariilor de interes obiectivul principal după aderarea formal la NATO	33
Tema 4. INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ OBIECTIV PRIORITAR AL POLITICII EXTERNE ROMÂNEȘTI	40
- <i>Secțiunea I.</i> Obiectivul integrării europene se bucură de consensul tuturor forțelor politice din România, precum și de sprijinul vastei majorități a populației.....	40

-	<i>Secțiunea a II-a.</i> Conturarea profilului României de membru responsabil și eficient al UE	43
-	<i>Secțiunea a III-a.</i> Consolidarea rolului României în Uniunea Europeană ca membru activ și influent	45
Tema 5. DIMENSIUNEA DE SECURITATE A POLITICII EXTERNE A ROMÂNIEI.....		48
-	<i>Secțiunea I.</i> Promovarea intereselor de securitate ale statului român	48
-	<i>Secțiunea a II-a.</i> Întărirea securității prin rolul activ asumat în NATO, prin consolidarea parteneriatului strategic cu SUA și prin participarea la politica europeană de securitate și de apărare	50
Tema 6. REALIZĂRI ȘI PRIORITĂȚI DE POLITICĂ EXTERNĂ ALE ROMÂNIEI.....		55
-	<i>Secțiunea I.</i> Politica externă a României în perioada 2005-2008	55
-	<i>Secțiunea a II-a.</i> Promovarea parteneriatelor de cooperare ale României în plan bilateral și multilateral	56
-	<i>Secțiunea a III-a.</i> Asigurarea unei vecinătăți stabile, democratice și prospere	58
Tema 7. VECINĂTATEA ESTICĂ. RELAȚIILE ROMÂNIEI CU REPUBLICA MOLDOVA, UCRAINA, BELARUS.....		63
-	<i>Secțiunea I.</i> Relațiile României cu Republica Moldova.....	63
-	<i>Secțiunea a II-a.</i> Relațiile României cu Ucraina	77
-	<i>Secțiunea a III-a.</i> Relațiile României cu Belarus.	80
Tema 8. VECINĂTATEA ESTICĂ. RELAȚIILE ROMÂNIEI CU ȚĂRILE DIN REGIUNEA CAUCAZULUI DE SUD (GEORGIA, ARMENIA ȘI AZERBAIDJAN).....		83
-	<i>Secțiunea I.</i> Relațiile României cu Georgia	83
-	<i>Secțiunea a II-a.</i> Relațiile României cu Azerbaidjan	86
-	<i>Secțiunea a III-a.</i> Relațiile României cu Armenia.....	89
Tema 9. RELAȚIILE ROMÂNIEI CU FEDERAȚIA RUSIA		90
-	<i>Secțiunea I.</i> Federația Rusă – o nouă formațiune statală după destrămarea fostei Uniuni sovietice	90
-	<i>Secțiunea a II-a.</i> Relații diplomatice între România și Federația Rusă, vechi de 130 de ani, au fost adesea complicate	93
-	<i>Secțiunea a III-a.</i> Conduită pragmatică și activă în politica față de Rusia – obiectiv principal al României în perioada 2005-2008	96

Tema 10. OBIECTIVELE DE POLITICĂ EXTERNĂ ALE ROMÂNIEI ÎN ZONA MĂRII NEGRE ȘI ÎN RELAȚIILE CU STATELE DIN BALCANII DE VEST	101
- <i>Secțiunea I. Obiectivele de politică externă ale României în zona Mării Negre</i>	101
- <i>Secțiunea a II-a. Interesele României în Relațiile cu statele din Balcanii de Vest</i>	105
Tema 11. PROMOVAREA PARTENERIATULUI STRATEGIC CU SUA	110
- <i>Secțiunea I. Parteneriatul Strategic România – SUA componentă de bază a politicii externe și de securitate a României</i>	110
- <i>Secțiunea a II-a. Consolidarea parteneriatului strategic cu Statele Unite – obiectiv prioritar al României în relația cu SUA</i>	112
CONCUZII FINALE	116
ANEXE	121
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	211

OBIECTIVELE DIDACTICE ALE CURSULUI:

- **Dezvoltarea cunoștințelor și competențelor de analiză, evaluare și sinteză** a unor idei noi și complexe privind politica externă actuală a României ca membru cu drepturi depline în NATO și UE
- **Dezvoltarea cunoștințelor și competențelor de comunicare** cu comunitatea profesională și cu societatea civilă în contextul domeniului politicii externe românești actuale

ABREVIERI

CAGRE	- Consiliul pentru afaceri generale și relații externe
CSAT	- Consiliul Suprem de Apărare a Țării
ICE	- Inițiativa Central Europeană
CEFTA	- Acordul de Liber Schimb Central-European
MAE	- Ministerul Afacerilor externe
MAP	- Planul de Acțiune pentru Aderare
NATO	- Organizația Tratatului Nord-Atlantic
NAC	- Consiliul Nord - Atlantic
OCEMN Marea Neagră	- Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră
ONU	- Organizația Națiunilor Unite
Op. Cit.	- Opere citate
PESC	- Politica Externă și de Securitate Comună a UE
RCC	- Consiliul Cooperării Regionale
SECI	- Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană
SEECF	- Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est
PESA Apărare	- Politica Europeană de Securitate și Apărare
PESC	- Politica Externă și de securitate comună a UE

PEV	- Politica Europeană de vecinătate
PfP	- Parteneriatul pentru Pace
PNAR	- Programul Național pentru Aderarea Românie la UE
Pp	- paginile
UE	- Uniunea Europeană
UEO	- Uniunea Europei Occidentale
urm.	- următoare

INTRODUCERE

După încheierea războiului rece, România, asemeni celorlalte țări europene din fostul bloc socialist, a fost confruntată cu probleme dificile și dureroase ale tranziției.

Efortul intern general de democratizare a societății românești și de edificare a economiei de piață ”a evoluat” într-un ”mediu instabil”, inițial, în condițiile ”absenței unor aliați certți și/sau a unor ”garanții de securitate”.

În acest context, ”scopul general al oricărei strategii” a trebuit să-l constituie ”promovarea și apărarea intereselor naționale, asigurarea libertății de acțiune a statului în relațiile cu alte state, respectând legile, normele și principiile internaționale”¹. Și, esențial pentru orice strategie va fi ”momentul definerii” intereselor naționale ale statului. Cum acțiunile unui guvern sau ale unui stat, obiectivele urmărite de acestea sunt deseori însumate în noțiunea de *interes național*, s-ar putea spune că această expresie nu este satisfăcătoare întrucât le promovează guvernele, nu statele naționale. Probabil că expresii precum ”interes de stat” și ”interes al guvernului” ar putea fi mai aproape de realitate, dar acești termeni nu sunt folosiți în mod frecvent de oamenii de stat și politologi și nici nu exprimă permanența obiectivelor și scopurilor, a căror atingere a permis evoluția istorică a unei națiuni (inclusiv a poporului român), indiferent de programele unor guverne efemere.

La aproape două decenii de la Revoluția din Decembrie 1989, poporul român a depășit faza tranziției de la totalitarism la democrație și este angajat ferm în procesul de reconstrucție morală, modernizare instituțională și responsabilizare civică, în deplin acord cu valorile sale fundamentale, cu valorile europene și euroatlantice.

¹ Pe larg, G.I.bg.prof.univ.dr. Constantin-Gheorghe BALABAN, *Strategia securității naționale este elaborată definitiv?*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, pp.42-46

Tema 1

POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE. FUNDAMENTE

NORMATIVE

Secțiunea I

Noțiuni introductive. Concepte preliminare.

1. Preliminarii. În general, politica externă reprezintă „totalitatea metodelor și mijloacelor pe care le folosește un stat în vederea atingerii anumitor obiective pe plan internațional”². Cu alte cuvinte, politica externă se referă la *acțiunea politică a unui stat* care vizează influențarea comportamentului altor state sau organizații internaționale, în timp ce politica internațională reprezintă acțiunea conjugată de politică externă a unei multitudini de state pe scena internațională.

2. Dimensiuni dominante în politica externă. În politica externă a oricărui stat dimensiunile dominante, sunt reprezentate, de regulă, de securitate externă, relațiile economice și asigurarea dominației politice.

Un loc aparte în politica externă revine elaborării strategiilor politico-militare menite să sintetizeze opțiunile generale de politică externă cu evoluția concretă a relațiilor internaționale și cu posibilitățile sale de mobilizare a resurselor proprii în vederea afirmării interesului național. La fel și în cazul României a cărei politică externă este concepută ca o activitate complexă prin care țara se manifestă în relațiile internaționale, prin care se contribuie la garantarea securității naționale într-o împletire strânsă cu politicile interne de consolidare a identității colective apreciind că această orientare se poate materializa optim dacă sunt împărtășite valorile vest europene³.

² Mic Dictionar Enciclopedic, Editura enciclopedica romana, Bucuresti, 1972, p.731

³ Vezi și Liviu-Petru ZĂPĂRȚAN, *Relațiile internaționale*, Editura STUDIA, Cluj-Napoca, 2001, pp. 60-63.

3. Agenții politici interni ai politicii externe românești. Agenții politici interni sunt reprezentați de: guvernul⁴, parlamentul și instituția prezidențială⁵ ceea ce face ca acțiunea diplomatică să fie susținută de un ansamblu instituțional.

Din această perspectivă tot ceea ce înseamnă angajamente din punct de vedere al statului român se pregătesc, se negociază, se evaluează și se propun spre a fi promovate atât de președinte, cât și de premier - guvernul și primul ministru fiind cei care execută politica externă.

De asemenea, pentru punerea în aplicare a politicii externe activează diverse tipuri de specialiști dintre care se detașează personalul diplomatic.

4. Axul motivativ al politicii externe. Axul motivativ al oricărei politici externe demnă de acest nume îl constituie ”promovarea interesului național, al cărui corolar direct este asigurarea securității naționale”⁶. Este și cazul României, a cărei politică externă ”se restructurează” pe liniamentele unei diplomații deschise, pragmatice, capabile să pună în valoare relațiile tradiționale ale țării cu prietenii din totdeauna, să dea substanță bunei vecinătăți și, în același timp, să construiască raporturi noi de schimb și cooperare multiplană cu tot mai mulți actori ai scenei internaționale, prin care să se susțină interesul

⁴ Guvernul se organizează și funcționează în conformitate cu prevederile constituționale, având la bază Programul de guvernare acceptat de Parlament. Programul de guvernare este un document politico-administrativ, prin care sunt stabilite principiile, direcțiile de acțiune și măsurile pe care guvernul urmărește să le aplice în timpul mandatului, în toate domeniile de activitate. Pentru realizarea Programului de guvernare Guvernul exercită funcțiile de strategie, reglementare, administrare, reprezentare și autoritate de stat.

⁵ Seful statului are capacitatea constituțională de a reprezenta statul român în domeniul relațiilor externe, iar guvernul de a executa politica externă, odată ce aceasta este stabilită. Seful statului, având responsabilitatea de angaja statul român pe marile proiecte și direcții de politică externă, se consultă cu cine considera necesar în ceea ce privește substanțierea acestor proiecte. Pe de altă parte, sunt competente clare și în sarcina guvernului. O consultare tine de bun-simț instituțional, dar atunci când este vorba de angajarea statului român, ”fie președintele, fie premierul, în marea majoritate a cazurilor, se consultă cu ministrul de Externe”. Vezi, pe larg, Cristian Diaconescu, ministru de externe, interviu, 27 ianuarie 2009, <http://www.revista22.ro/exista-o-clara-inesatisfactie-in-relatia-cu-federatia-rusa-5492.html>

⁶ Nicolae ECOBESCU, *Unitatea și integritatea teritorială ca dimensiune fundamentală a interesului național*, în vol: *Interesul național și politica de securitate*, Institutul Român de Relații Internaționale, București, 1995, p.65

național – un obiectiv distinct al politicii sale externe constituindu-l asigurarea securității naționale prin aderarea la NATO și Uniunea Europeană⁷.

Secțiunea a II-a

Politica externă a României.

Delimitări conceptuale. Fundamente normative

5. Delimitări conceptuale. *Politica externă a României* reprezintă *principalul mijloc de promovare a valorilor și intereselor naționale în plan internațional*. Or, pentru promovarea și apărarea intereselor sale naționale, România a acționat și acționează atât prin mijloace proprii de natura politică, juridică, diplomatică, economică, socială, militară, de informații, cât și prin cooperarea cu alte state și participarea la procesele multinaționale și în organizațiile internaționale, politica sa de securitate având drept componentă de baza „promovarea măsurilor necesare contracarării unor noi tipuri complexe de riscuri, inclusiv de natură neconvențională”⁸.

6. Diplomația . Diplomația a evoluat mereu sub influența schimbărilor în relațiile internaționale dar a fost totdeauna legată de aspectul cel mai semnificativ al împlinirii politicii externe: negocierea, în numele interesului național, a celor mai bune condiții de afirmare a identității unei comunități prin promovarea păcii, evitarea sau încheierea unui conflict sau război⁹.

7. Interesele naționale. Interesele naționale reflectă percepția dominantă, relativ constantă și instituționalizată cu privire la valorile naționale. Ele vizează promovarea, protejarea și apărarea – prin mijloace legitime – a valorilor prin care națiunea română își garantează existența și identitatea, pe baza cărora își construiește viitorul și în temeiul cărora se integrează în

⁷ Liviu-Petru ZĂPĂRȚAN, *Op. Cit.*, p. 60 și urm.

⁸ Carta Alba a Securității și Apărării naționale, elaborata de guvernul României, București, 2004, p.1 și urm.

⁹ Liviu-Petru ZĂPĂRȚAN, *Relațiile internaționale*, Editura STUDIA, Cluj-Napoca, 2001, p. 40

comunitatea europeană și euroatlantică și participă la procesul de globalizare. Prin aria lor de manifestare, ele se adresează – în primul rând – cetățenilor țării care trăiesc pe teritoriul național, dar și – în egală măsură – tuturor celorlalți oameni aflați în România, precum și românilor care trăiesc sau își desfășoară activitatea în afara granițelor țării¹⁰.

8. Importanța conceptului de interes național. Conceptul de interes național rămâne de o importanță centrală în orice demers pentru descrierea, explicarea, prognozarea sau anularea unui mod de comportament internațional. Deci, dacă admitem că orice justificare a unei acțiuni a statului o reprezintă interesul național, pentru statul român aceste interese le-ar reprezenta acele ”obiective și scopuri a căror îndepliniri ar permite manifestarea funcțiilor sale în concertul general al celorlalte state”¹¹.

9. Programul de guvernare. Programul de guvernare este un document politico-administrativ, prin care sunt stabilite principiile, direcțiile de acțiune și măsurile pe care guvernul urmărește să le aplice în timpul mandatului, în toate domeniile de activitate. Pentru realizarea Programului de guvernare, aprobat de către Parlamentul țării, Guvernul exercita funcțiile de strategie, reglementare, administrare, reprezentare și autoritate de stat.

10. Fundamente normative. Strategii, politici, programe. Politica externă este realizată de către Guvern, pe baza programului său de guvernare, aprobat de Parlament, iar planificarea strategică și punerea în practică a politicii externe a vizat și vizează, de regulă, obiective majore și direcțiile principale de acțiune ca „modalități de acțiune adecvate și flexibile”¹².

Guvernul aprobă strategii, politici și programe administrative, reprezentând modalități de îndeplinire a

¹⁰ Strategia de securitate națională a României – România Europeană, România Euro-Atlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă, aprobată în ședința CSAT din 17 aprilie 2006, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>

¹¹ Gl.bg.prof.univ.dr. Constantin-Gheorghe BALABAN, *Op. Cit.*, p. 48 și 59.

¹² Vezi, Carta Alba a Securității și Apărării naționale, elaborată de Guvernul României, București, 2004, p.2;

Programului de guvernare precum și modalități de realizare a funcțiilor instituției, ca autoritate publică a puterii executive, cu rolul de a asigura funcționarea echilibrată și dezvoltarea sistemului național economic și social, precum și racordarea acestuia la sistemul economic mondial în condițiile promovării intereselor naționale¹³.

Conform actelor normative în vigoare, Ministerul Afacerilor Externe asigură realizarea politicii externe a statului român, inclusiv participarea la procesul de integrare europeană și euroatlantică a României, și colaborează la elaborarea, fundamentarea și realizarea politicii economice a României, în conformitate cu reglementările legale în vigoare și cu Programul de guvernare¹⁴.

11. Principiile de guvernare. Intre principiile de guvernare¹⁵ menționăm:

- principiul transparenței față de cetățeni și față de celelalte instituții ale statului, ale Uniunii Europene și față de societatea civilă;
- principiul integrității actului de guvernare;
- principiul responsabilității Guvernului României în fața Parlamentului României și a celorlalte instituții abilitate ale statului, precum și în raport cu instituțiile europene, conform tratatelor și angajamentelor României față de UE.

Politica externă a României este și trebuie să fie susținută printr-un efort intern de asigurare a coerenței inter-instituționale și a sprijinului opiniei publice și orientată, prioritar, pe direcții¹⁶.

¹³ http://www.gov.ro/guvernul_11a100918.html

¹⁴ <http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=4988&idlnk=0&cat=2>

Vezi pe larg mandatul ministerului Afacerilor externe al României.

¹⁵ Vezi pe larg, Programul de guvernare pentru perioada 2009-2012, publicat la: 16 Decembrie 2008, <http://www.napocanews.ro/2008/12/programul-de-guvernare-pentru-perioada-2009-2012.html>

Tema 2

POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI PE LINIAMENTELE UNEI DIPLOMAȚII DESCHISE ȘI PRAGMATICE. PRIORITĂȚI ȘI OIECTIVE

Secțiunea I

Principalele priorități ale guvernelor care s-au succedat la putere după decembrie 1989

12. Preliminarii. De-a lungul întregii sale evoluții după decembrie 1989, România a făcut dovada că împărtășește valorile occidentale fundamentale: democrația, statul de drept, respectul pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, protecția minorităților și toleranța religioasă, dezvoltarea unei economii de piață și asigurarea coeziunii sociale. Politica sa externă se restructurează pe liniamentele unei diplomații deschise, pragmatice, capabile să pună în valoare relațiile tradiționale ale țării cu prietenii din totdeauna, să dea substanță bunei vecinătăți și, în același timp, să construiască raporturi noi de schimb și cooperare multiplană cu tot mai mulți actori ai scenei internaționale, prin care să se susțină interesul național.

Legea fundamentală a țării (Constituția României) precizează faptul că România întreține și dezvoltă relații pașnice cu toate statele și în acest cadru relații de bună vecinătate întemeiate pe principiile și normele dreptului internațional în calitatea ei de stat național suveran, independent și indivizibil.

13. Integrarea europeană, aderarea la UE și NATO - principalele priorități ale guvernelor care s-au succedat la putere după decembrie 1989. Politica externă și de securitate a României a fost și este canalizată înspre obiectivul integrării

¹⁶ Vezi Strategia de Securitate națională a României – garantarea democrației și a libertăților fundamentale, dezvoltare durabilă, aderare la NATO și integrare în Uniunea Europeană, Președintele României, București, 2001, pp. 30 și urm.

europene, aderarea la UE și NATO reprezentând principalele priorități ale tuturor guvernelor care s-au succedat la putere după decembrie 1989, inclusiv al celui actual. Acest obiectiv s-a bucurat de consensul tuturor forțelor politice din România, precum și de sprijinul vastei majorități a populației.

Prioritățile anunțate la acea vreme de România vizau:

- integrarea în Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007,
- consolidarea poziției de stat membru NATO,
- dezbaterea strategiei pentru zona extinsă a Mării Negre și
- rezolvarea conflictelor din Balcani

România a fost partener asociat la Uniunea Europei Occidentale (UEO)¹⁷ și, ca membru al Parteneriatului pentru Pace (PfP)¹⁸, a accelerat pregătirile pentru aderarea la NATO, în contextul noului instrument creat după summit-ul de la Washington, din 1999 - Planul de Acțiune pentru Aderare (MAP)¹⁹. În acest context reținem:

- România a fost primul stat care a semnat, la 26 ianuarie 1994, documentul-cadru al Parteneriatului pentru Pace (Partnership for Peace), după lansarea lui de către NATO,

¹⁷ UEO a avut un rol important în remodelarea relațiilor dintre statele Europei de Vest și în întărirea climatului de încredere și cooperare între acestea, conform condițiilor și misiunilor enunțate în Acordurile de la Paris. Pe parcursul evoluției sale a cuprins 10 țări europene: Belgia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Portugalia și Spania. Prerogativele și atribuțiile UEO, incluzând și reprezentanții statelor candidate la admiterea în Uniunea Europeană, indiferent dacă erau sau nu membre NATO, au fost transferate Uniunii Europene la sfârșitul lunii noiembrie 2000.

¹⁸ PfP este o inițiativă introdusă de NATO la Summit-ul din 1994 de la Bruxelles Are scopul de a întări stabilitatea și securitatea în Europa.. Se adresează tuturor statelor membre ale OSCE capabile și dornice să contribuie la acest program. Cooperarea în cadrul PfP acoperă o gamă largă de posibilități, atât în domeniul militar cât și în domeniul apărării în general, nu neapărat în sens strict militar.

¹⁹ Elementul central al acestuia îl reprezintă modernizarea și ridicarea eficienței capacității de apărare, prin continuarea unui vast proces de reformă a armatei ce presupune reducerea efectivelor concomitent cu creșterea gradului de profesionalism al acesteia, precum și modernizarea și compatibilizarea tehnicii militare din dotare cu standardele NATO.

la 10 ianuarie 1994 și reprezintă primul pas pe care țara noastră l-a făcut spre integrarea euro-atlantică

- În cei 10 ani de parteneriat, România a participat la peste 3300 de activități în cadrul Pfp, dezvoltându-și, în cadrul operațiilor și exercițiilor comune parteneri-aliți, gradul de interoperabilitate cu NATO

În privința integrării în Uniunea Europeană, obiectivul principal îl constituie obținerea, la acea vreme, a unui raport care să constate "progrese" în domeniile în care România are probleme, respectiv corupție, justiție, concurență și securizarea frontierelor, chiar dacă ar putea fi și unele critici²⁰.

Celelalte două obiective importante ale politicii externe românești în acea perioadă: rezolvarea conflictelor din Balcani și exploatarea zonei extinse a Mării Negre, au devenit ținte de atins în perioada următoare.

14. România ca actor individual și în calitate de stat membru NATO și viitor membru al UE. Analizând aceste modalități de acțiune, se poate concluziona că, potrivit *Cartei Albe a securității și apărării naționale*, elaborata de Guvernul României, în 2004, rolul României ca actor individual și în calitate de stat membru NATO și viitor membru al UE a fost definit pe două paliere²¹:

a) regional – printr-o politică coerentă, într-o „viziune regională extinsă” înglobând Europa de Sud-Est, Marea Neagră și Caucaz, zona Orientului Mijlociu și a Mediteranei și spațiul Asiei Centrale;

²⁰ Avertizându-i pe ambasadorii în statele membre ale UE că nu există o alternativă la integrarea pe data de 1 ianuarie 2007. Președintele Traian Băsescu, spunea: "Dacă vom avea constatări de progres în această direcție, raportul va fi stimulat pentru parlamentele naționale, și acesta este obiectivul pe care-l avem în momentul de față". http://facultate.regielive.ro/referate/stiinte_politice/politica_externa_a_romaniei-72747.html

²¹ Constantin-Gheorghe BALABAN, *Securitatea și dreptul internațional provocări la început de secol XXI*, Editura C.H.Beck, București, 2006, pp.5-9

b) global – prin „participarea la procese globale” cu relevanță directă pentru securitatea sa națională, România fiind „implicată substanțial” în „eforturile internaționale și statale de combatere a noilor provocări globale” la adresa păcii și securității internaționale.

Secțiunea a II-a

Obiective majore în politica externă a României după aderarea la NATO

15. Obiective majore în politica externă a României în perioada 2005–2008 și strategii de implementare. Planificarea strategică și punerea în practică a politicii externe a României în perioada 2005–2008 au vizat *cinci obiective majore*:

- *Asumarea cât mai rapidă de România a statutului de membru cu drepturi depline al UE și, în consecință, trecerea de la un rol pasiv de preluare a unor politici-cheie UE, la un rol activ, de promotor de politici proprii, în acord cu forța ei politică și de vot în cadrul instituțiilor europene și cu potențialul ei economic.*

- *Asumarea unui rol activ în dezbaterile și procesul decizional al Alianței Nord-Atlantice, echivalent prezenței trupelor românești în teatrul de război, cu scopul de a susține transformarea organizației într-un instrument apt să facă față provocărilor de securitate din secolul XXI și de a consolida rolul ei și impactul său stabilizator în zonele adiacente României.*

- *Promovarea unei politici regionale active și pragmatice, orientate spre angajarea partenerilor din regiuni vecine și din spațiul euro-atlantic în proiecte de cooperare cu impact cuantificabil pentru stabilitatea, prosperitatea și asumarea valorilor europene. Statutul de stat membru UE și NATO oferă României resurse esențiale, prin atragerea interesului și prezența acestor organizații în regiunea extinsă a Mării Negre.*

- *Reflectarea pe plan extern a intereselor economice, culturale, sociale (acceptarea cetățenilor români pe piața forței de*

muncă din diferite state membre UE) și de imagine, prin transformarea diplomației românești într-una pragmatică, care să recurgă în mod activ la instrumente moderne precum diplomația economică, diplomația publică și diplomația culturală.

- Protejarea intereselor și identității cetățenilor români aflați în străinătate prin oferirea de servicii consulare moderne, eficiente și de calitate.

16. Realizările ultimilor patru ani. Având la bază principii care îi asigură o continuitate dincolo de ciclurile electorale, principale realizări ale politicii externe românești din ultimii patru ani au fost: aderarea la Uniunea Europeană, rolul tot mai activ asumat în NATO și, nu în ultimul rând, strategia față de Marea Neagră²².

17. Obiectivele politicii externe ale României stabilite prin noul Programul de guvernare pentru perioada 2009-2012. Spre deosebire de documentul care a stat la baza guvernării 2005-2008, noul Programul de guvernare²³ pentru 2009-2012 acordă, în plus, o „atenție sporită” relației cu Republica Moldova, „încetării” monitorizării postaderare la UE și „dezvoltării unui serviciu consular de calitate”.

Noul guvern, validat de Parlamentul României în urma alegerilor parlamentare, din 30 noiembrie 2008, are ca prioritate și acțiuni politico-diplomatice susținute "în vederea recuperării tezaurului României aflat la Moscova".

Obiectivele de politică externă pentru perioada 2009-2012 sunt menționate la *capitolul 25* din Programul de guvernare 2009-2012 și vizează:

²² Raport MAE: *Politica externă a României a avut zece puncte tari în ultimii patru ani*, 26 Noiembrie 2008,

http://www.ziare.com/Raport_MAE_Politica_externa_a_Romaniei_a_avut_zece_puncte_tari_in_ultimii_patru-502001.html

²³ Coaliția de guvernare PD-L-PSD a făcut public programul de guvernare, acesta având 29 de capitole, cu un prim capitol în care se urmărește stoparea crizei globale extinse și în România - Programul de guvernare fiind elaborat într-un "context internațional caracterizat printr-o profundă criză financiară și economică globală". Vezi <http://www.realitatea.net/>

- Consolidarea rolului României în UE ca membru activ și influent. Susținerea integrării Republicii Moldova în UE pe baza principiilor democratice de tip european.
- Asigurarea unei vecinătăți stabile, democratice și prospere.
- Promovarea parteneriatului strategic cu SUA.
- Promovarea parteneriatelor de cooperare ale României în plan bilateral și multilateral.
- Promovarea intereselor de securitate ale statului român. Promovarea intereselor economice și comerciale ale statului român și ale firmelor românești.
- Susținerea și protejarea drepturilor și intereselor tuturor cetățenilor români, indiferent unde s-ar afla.

Noua guvernare are, totodată, în vedere impunerea României ca "legătură indispensabilă a UE cu spațiul de la Răsăritul său, prin inițierea unei noi dinamici a politicii de vecinătate estică a Uniunii Europene, care să aducă Ucraina și Georgia mai aproape de cele 27 state membre"²⁴.

Secțiunea a III-a

România participant activ și credibil la construcția securității internaționale

18. Prioritățile participării active a României la construcția securității internaționale. Angajarea activă a României în procesul de înfăptuire a securității prin „promovarea democrației, lupta împotriva terorismului internațional și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă ca <<imperativ>> pentru politica noastră de securitate și, totodată, ca o <<condiție fundamentală>> a participării la beneficiile globalizării, exploatării oportunităților pe care le prezintă mediul internațional de securitate și contracarării

²⁴ *Politica externă a României va acorda în perioada 2009-2012 o atenție sporită relației cu Republica Moldova*, COTIDIANUL, 16 decembrie 2008, accesibil la adresa <http://www.interlic.md/2008-12-16/politica-externa-a-romaniei-va-acorda-in-perioada-2009-2012-o-atentie-sporita-relatiei-cu-republica-7799.html>

eficiente a riscurilor și amenințărilor majore” este bine definita în *Strategia de securitate națională a României – România Europeană, România Euro-Atlantice: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă*²⁵, capitolul III, intitulat „prioritățile participării active la construcția securității internaționale: promovarea democrației, lupta împotriva terorismului internațional și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă”.

Potrivit Strategiei de securitate națională a României, lor li se adaugă *noi direcții prioritare de acțiune* spre care vor trebui canalizate eforturile politice, organizatorice și financiare ale autorităților publice și instituțiilor de securitate. Intre acestea:

- construirea noii identități europene și euroatlantice prin construcția statului european și euroatlantic al României
- soluționarea problemelor de securitate care afectează securitatea în Balcanii de Vest și vecinătatea estică a României și, nu în ultimul rând,
- construirea unui climat de securitate și prosperitate în zona Mării Negre.

19. Fundamentul și cadrul de promovare a politicii externe a României. Politica externă a României în perioada 2005–2008 a implementat cu succes *Programul de Guvernare 2005–2008* și *Strategia Națională de Securitate (2006)* și a avut la bază trei *principii* care îi asigură o continuitate dincolo de ciclurile electorale:

- calitatea României de membru responsabil al comunității europene și al celei euro-atlantice, activ în rezolvarea problemelor de interes regional și global;

²⁵ Proiectul de Strategie a fost aprobat în ședința CSAT din 17 aprilie 2006.

- echilibrul între interesul național și valorile la care România a aderat – democrație, stat de drept, respect pentru drepturile omului;
- abordarea integrată și coerentă a priorităților economice, politice, sociale și de securitate, astfel încât acestea să se sprijine reciproc și să-și găsească un echivalent în colaborarea eficientă inter- și intrainstituțională pentru punerea lor în aplicare.

20. În loc de concluzie. Principiile și obiectivele enumerate mai sus constituie fundamentul și cadrul de promovare a politicii externe a României în următoarea decadă, așa cum a fost subliniat și în documentul „Repere pentru un deceniu de politică externă: interese, valori, instrumente“, elaborat și lansat de Ministerul de Externe în a doua jumătate a anului 2007.

Tema 3

ADERAREA ROMÂNIEI LA ALIANȚA NORD-ATLANTICĂ PRINCIPALUL GARANT AL SECURITĂȚII ROMÂNIEI

Secțiunea I

NATO și-a modificat și continuă să-și modifice funcția principală,

21. Preliminarii. NATO, organizație creată în anul 1949 ca “Pact militar” între principalele state necomuniste din Europa, Statele Unite ale Americii și Canada, în conformitate cu art. 51 al Cartei ONU pentru apărarea comună împotriva agresiunii contra unuia din statele membre, activează, încă de la crearea sa, pentru instaurarea unei ordini juste, pașnice și durabile în Europa.

Supraviețuind Războiului Rece, NATO și-a schimbat politica, adoptând succesiv, în 1991 și 1999, un *nou concept strategic*, fără a-și modifica tratatul original, prin îndeplinirea unor noi misiuni ce nu intră sub incidența art. 5 al Tratatului de la Washington, actul constitutiv, semnat. Mai mult, Organizația continuă să aibă un *rol esențial în întărirea securității euroatlantice*, chiar dacă la începutul anilor '90 s-a pus problema “*necesității existenței*” acestei alianțe politico-militare²⁶.

22. NATO și-a modificat funcția principală, dinspre o organizație de apărare către una de securitate. NATO a

²⁶ Pierderea inamicului tradițional - amenințarea imediată militară sovietică - a provocat la începutul anilor '90 o *dezbatere* în mediile academice, dar și politice occidentale *despre rațiunea de a exista a NATO*. Au ieșit la suprafață o serie de *îndoieli privind relevanța și viitorul NATO*. Disoluția a ceea ce era considerat ca fiind o *alianță fără obiect și repatrierea forțelor americane din Europa* au reprezentat *subiecte majore de dezbatere*. Cei care au perceput doar componenta reactivă a NATO, subestimând celelalte funcții îndeplinite de Alianță, au fost *tentați să propună desființarea organizației, considerând-o desuetă în noul mediu de securitate internațional*.

*continuat să existe cu noi membri*²⁷ care îi oferă nu numai un *plus de securitate*, ci și *avantaje geopolitice evidente* chiar dacă acest „scenariu” a fost contestat cu consecvență de către Federația Rusă care vedea în extindere, „dacă nu o amenințare, cel puțin o umilire și o excludere a ei din Europa”²⁸. Totuși, relațiile dintre NATO și Federația Rusă vor înregistra unele progrese:

- La 27 mai 1997, șefii statelor din Alianța Nord-Atlantică și președintele Federației Ruse, vor semna, la Paris, *Actul de bază al relațiilor cooperării și securității dintre Alianța Nord-Atlantică și Federația Rusă* – document prin care NATO se obliga, atunci, să nu desfășoare armament nuclear pe teritoriul statelor ex-comuniste și să nu construiască infrastructură în apropiere de frontierele Federației Ruse.
- Documentul menționat mai sus este și contextul în care s-a constituit *Consiliul Permanent NATO-Rusia*, care s-a întrunit pentru prima dată la 18 iulie 1997.
- La 28 mai 2002 a fost creat un nou organism de cooperare al Alianței – Consiliul NATO-Rusia. Cu aceeași ocazie a fost semnată Declarația privind relațiile NATO-Rusia (declarația de la Roma).

Un moment cu o semnificație deosebită pentru transformarea Alianței este summit-ul NATO de la Praga din noiembrie 2002. Un summit care, prin tema abordată „Noi capacități, noi membri, noi relații”, exprimă cu claritate aspectele adaptării Alianței la schimbările mediului de securitate global.

²⁷ Statele din Europa Centrală și de Est și chiar unele foste republici unionale ale fostei Uniuni Sovietice, ca de exemplu Țările Baltice, au cerut să facă parte din NATO. Inițial, decizia luată la nivel înalt în cadrul NATO, care prevedea începerea tratativilor de aderare cu Republica Cehă, Polonia și Ungaria, a fost mai mult de natură politică, prelevând motivațiile de ordin geopolitic și geostrategia ale Statelor Unite.

²⁸ A se vedea pe larg, Constantin HLIHOR, *Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane*, Editura Universității naționale de Apărare „Carol I”, București, 1995, pp. 101-105

Din anul 2004, NATO și-a modificat și continuă să-și modifice funcția principală, dinspre o organizație de apărare către una de securitate și, păstrând misiunile esențiale, adaugă altele noi.

23. Transformarea politică și lărgirea NATO. NATO și-a menținut relevanța mai bine decât alte instituții internaționale, iar transformarea politică și lărgirea NATO reflectă *adaptarea sa la noul peisaj geopolitic din Europa*. Or, analiza acestor transformări complexe și de profunzime din interiorul și din sistemul de conexiuni al Alianței Nord-Atlantice evidențiază “articularea tot mai explicită a proceselor de reechilibrare internă și externă a Alianței, dar mai ales, conturarea rolului NATO de generator al unui nou sistem global al securității, procesele fierbinți din spațiul Orientului (Afganistan și Irak, cu deosebire, probând asumarea de către Alianță a funcției securității globale, funcție verosimilă și, credem, necesară”²⁹. Cu alte cuvinte, asistăm la o adaptare a întregului complex care definește Alianța Nord-Atlantică nu numai la nivel militar, ci și la nivel de concept.

24. NATO îndeplinește, astăzi, rolul de organizație politico-militară de securitate și apărare colectivă. Prin implicare și prezență în zone fierbinți, participare la misiuni de implementare și menținere a păcii, de reconstrucție și dezvoltare a democrației, dar și la misiuni umanitare, de sprijinire a țărilor afectate de calamități naturale, NATO apără unele valori comune care unesc cele două maluri ale Atlanticului, iar pentru acest lucru ea trebuie să iasă în afara zonei tradiționale de responsabilitate .

NATO îndeplinește, astăzi, rolul de organizație politico-militară de securitate și apărare colectivă și cuprinde un număr de 26 de state, între care și România, unite prin hotărârea de a-și

²⁹ C.G. Balaban, *Securitatea și dreptul internațional – Provocări la început de secol XXI* – Ed. C.H.Beck, București, 2006, pp. 68 și urm.

asigura securitatea prin garanții comune și prin relații stabile cu alte țări.

La 60 de ani, Organizația se prezintă, considerabil extinsă, ca un factor de stabilitate, „perfect adaptabilă” vremurilor pe care le traversează.

Cei 28 de membri actuali ai NATO sunt: Belgia, Bulgaria, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Estonia, Lituania, Letonia, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Slovenia, Spania, Statele Unite ale Americii, Turcia și Ungaria, la care s-au adăugat recent, Albania și Croația.

Secțiunea a II-a

Summit-ul de la Praga - prioritatea numărul 1 a ministerului român de externe

25. Noile opțiuni strategice ale României sunt tot mai evidente și ferme. Opțiunile strategice ale României, bazate pe comunitatea de valori și obiective cu statele membre ale NATO și UE sunt tot mai evidente și ferme. Cu atât mai mult cu cât s-au înregistrat “evoluții pozitive” și în relațiile Rusiei cu NATO, așa cum s-a arătat și în secțiunea de mai sus, iar Rusia, la rândul ei, s-a implicat tot mai mult în campania antiteroristă.

În consecință, începând cu 11 septembrie 2001 – moment care marchează o nouă etapă în relațiile internaționale, un moment care direcționează deja istoria, pentru că, din multe puncte de vedere, și lumea este altfel³⁰ -, România s-a comportat ca un membru de facto al NATO. De fapt, un “comportament similar” celui pe care România l-a avut și în timpul crizei din Kosovo, din 1999, când România a reconfirmat că înțelege să își asume, împreună cu membrii Alianței, responsabilitatea pentru apărarea valorilor în numele cărora dorește să adere la NATO și să

³⁰ A se vedea pe larg, Constantin-Gheorghe BALABAN, *Op. Cit.*, pp. 225-232.